

De maatschappij; dat ben jij! Toch?

Samenwerken met participerende burgers kent zijn uitdagingen

Sinds een paar jaar wordt groots ingezet op de 'participatiesamenleving', waarbij burgers een actieve rol spelen bij activiteiten die lange tijd gezien werden als de exclusieve taak van de overheid. Het beheren van het openbaar groen is daar een voorbeeld van. Als het werkt, is het een win-winsituatie, maar het loopt niet altijd even soepel.

Auteur: Guy Oldenkotte

De participatiesamenleving is sinds een aantal jaar een waar modewoord, dat enerzijds gestimuleerd wordt door de overheid en anderzijds door de maatschappij. De troonrede van 2013 wordt algemeen gezien als het startpunt, waarna de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker is gaan veranderen in een participatiesamenleving. 'Wanneer mensen zelf vormgeven aan hun toekomst, voegen zij niet alleen waarde toe aan hun eigen leven, maar ook aan de samenleving als geheel', zo was de uitleg van de overheid destijds.

Maar de overheid ervaart ook in toenemende mate dat assertieve burgers proactief willen deelnemen op een groot aantal terreinen binnen het politieke

domein. Het beheren van openbaar groen is een van de taken die op veel plaatsen gedeeltelijk is overgenomen door groepen burgers. Een publicatie van het ministerie van Economische Zaken uit 2013 rept van 'de natuur terugbrengen waar het hoort, midden in de gemeenschap, waarbij het eigendom door of de verantwoordelijkheid van burgers een belangrijk element is'. Vaak verloopt dit naar alle tevredenheid, maar er zijn voorbeelden genoeg die aantonen die het zeker niet altijd even soepel loopt.

Verschil in gemeenten

'De acceptatie en samenwerking verschillen per gemeente en ook van persoon tot persoon. Het

maakt echt uit wie je treft, wanneer een burger aankomt met een initiatief voor groenbeheer', zegt dr. Rosalie van Dam van Wageningen Environmental Research, een onderzoeksinstituut dat onderdeel is van Wageningen Universiteit. 'Voor de burger is het vaak zoeken naar de juiste persoon'. De bestuurskundig onderzoeker focust zich vooral op burgerinitiatieven, sociale innovatie en *community governance*. Ze merkt regelmatig dat overheid en burgers een andere taal spreken. 'Er zijn nog altijd gemeenten die het zien als een beleidsinstrument. Ze zijn blij als het past binnen hun doel, maar dat werkt niet altijd.'

Volgens Van Dam vinden sommige gemeenten het

VERSCHIL VAN INZICHT

Ad van Tilborg is sinds zijn pensionering nauw betrokken bij het verbeteren van de leefbaarheid van Bergharen. De voormalige leraar wiskunde gaf enthousiast gehoor aan de oproep van de gemeente Wijchen (waaronder Bergharen valt), om het schouwen van de openbare ruimte voor zijn rekening te nemen. 'Die zogenaamde babyboomgeneratie die nu net met pensioen is, bestaat voor een groot deel uit hoogopgeleide mensen, die zeker van toegevoegde waarde kunnen zijn. Maar het is wel belangrijk dat een ambtenaar weet hoe hij of zij dat moet managen. Ik begrijp best dat dat heel lastig kan zijn, omdat men vaak met veel mensen te maken heeft. Het vergt dus veel mensenkennis, zeker wanneer iemand geacht wordt verantwoordelijkheid te nemen. Toch kan men daar veel baat bij hebben. Het is wel belangrijk dat de betreffende ambtenaar enerzijds de vrijheid heeft om invulling te geven aan die samenwerking met burgers, maar zich anderzijds ook gesteund voelt bij de uitvoering van zijn of haar werkzaamheden.' Van Tilborg weet uit persoonlijke ervaring hoe nauw dit kan luisteren. In een artikel dat vorig jaar in vakblad Stad+Groen verscheen, beklaagde hij zich erover dat gemeenten een andere taal spreken dan de burger wanneer het gaat om schouwen. Dat de gemeente niet blij was met die visie, was echter snel duidelijk. 'Daar heb ik met de wethouder over gesproken, want het had niets te maken met de ambtenaren als persoon. Maar ambtenaren kijken met heel andere ogen naar de lijst met actiepunten die voortkomt uit de burgerschouw. Zo is het voor de bewoners aan de rand van het dorp, waar de bebouwde kom van Bergharen overgaat in natuurgebied, geen enkel probleem dat het gras twee centimeter langer is dan voorgeschreven', zo geeft hij als voorbeeld. 'Maar het is voor mijn vrijwilligers wel lastig wanneer ze de staat van een haag of grasveld moeten benoemen als hoog, basis of laag. Zij denken dan dat het om de hoogte van de haag of het grasveld gaat.' Het gesprek heeft de kou uit de lucht gehaald. 'Het bleek dat de app die wij gebruiken voor de burgerschouw landelijk wordt gebruikt. Het wijzigen van termen was niet mogelijk.' Om toch een betere invulling aan de samenwerking te geven, is besloten de schouw te halveren. 'Ook gaan we met een andere app werken.' Daarmee lijken de aanloopproblemen nu geheel te zijn opgelost.

moeilijk dat proactieve burgers hun ideeën en idealen op hun eigen manier invullen en organiseren, die niet per se overeenkomt met hun beleid. 'Het is een keuze welke rol je inneemt als overheid. Elk burgerinitiatief is anders; je zult heel goed moeten kijken wat de rol van de gemeente daarbij kan zijn.' Ze wijst erop dat de betrokken burgers vaak heel goed in de materie zitten. 'Soms zelfs beter dan

de ambtenaren. De contacten en connecties die de betreffende burgers kunnen hebben, moet je ook niet onderschatten. Die zijn soms beter dan de contacten en de netwerken die de gemeente op dat moment tot haar beschikking heeft.' In verschillende documenten van de landelijke overheid wordt de toegevoegde waarde van burgers eveneens benadrukt. De Raad voor het Openbaar

Ad van Tilborg

Rosalie van Dam

De Participatiesamenleving is sinds een aantal jaar een waar mode-woord

Bestuur beschouwt burgers als 'betrouwbare, inventieve, bereidwillige en ondernemende deelnemers van de maatschappij'.

Bonding by doing

In haar proefschrift *Bonding by doing* verwijst Van Dam naar de vier coördinatiemechanismen die de Noorse onderzoekers Svein Ole Borgen en Agnar Hegrenes in 2005 introduceerden, als methodes die overwogen kunnen worden om de samenwerking gestalte te geven. De Noorse onderzoekers spraken over 'handdruk', 'handboek', 'onzichtbare hand' en 'zichtbare hand'. 'Belangrijk is dat je je bewust bent van je eigen rol. Als je weet wat die is, weet je ook wat daaraan vast zit.'

Rinske van Noortwijk valt haar bij. 'Zeker wanneer de burger het initiatief heeft genomen om de gemeente te benaderen met een idee, bestaat de kans dat de ambtenaar daar wat van vindt. Dat haalt de energie eruit en ontmoedigt de burger', stelt de oprichtster van Greenwish, een organisatie die ernaar streeft om duurzame en maatschappelijke ideeën te realiseren. Greenwish zet haar kennis en expertise daarbij in om de samenwerking tussen de partijen gewoner te maken. 'De overheid moet proberen zich er niet inhoudelijk mee te bemoeien. Dat maakt dingen onnodig ingewikkeld. Ze moeten juist de piketpaaltjes slaan, waarna het aan de burgers is om de inhoud te bepalen.'

Zowel Van Dam als Van Noortwijk erkent dat dit spanning geeft voor de taak en de verantwoordelijkheid van de overheid. 'Een gemeente moet zich aan heel veel regels houden; in sommige situaties zijn dat er meer dan wanneer de burger verantwoordelijk zou zijn', zegt Van Noortwijk. 'Vaak verschuilen gemeenten zich daarachter, omdat die hen een gevoel van veiligheid en controle geven. Men moet zich echter realiseren dat dat niet altijd

bevorderlijk is en dat het beter is om dat te vermijden.'

Duidelijke afspraken

Als voorbeeld noemt ze het beheer over een speeltuin. 'De overheid is verplicht om rubberen tegels onder de speeltoestellen te leggen. Maar als die speeltuin eigendom is van en beheerd wordt door burgers, dan vervalt die verplichting. Natuurlijk zijn er grenzen, maar je kunt ook als coach aan de zijlijn staan en advies geven. Mijn advies aan gemeenten is daarom om de grenzen op te zoeken.' Zowel Van

Belangrijk is dat je bewust bent van je eigen rol

SCHAKEL EXTERNEN IN

Lars Wierts, beleidsmedewerker samenleving bij de gemeente Oosterwijk, besloot in 2014 een externe partij in te schakelen om een speelpark in een nieuwbouwwijk van de grond te krijgen. 'Het leek ons de beste manier om bewoners vanuit het niets in beweging te krijgen en bij een project betrokken te raken, om het daarna, nadat het eenmaal was gerealiseerd, van ons over te nemen', zo blikt Wierts terug. 'Het is voor bewoners prettig dat er een derde partij bij zit die neutraal naar de situatie kijkt.' Maar het resultaat van die aanpak wekte wel wat beroering. 'In eerste instantie dacht ik: waar zijn we aan begonnen? Je hebt plannen gemaakt en als daar heel andere ideeën doorheen komen, is dat even slikken, zo werd destijds door een van de gemeentelijke projectleiders opgemerkt.' Toch maakt de gemeente Oosterwijk nog altijd gebruik van externe partijen om burgers actief bij projecten te betrekken. 'Het gaat dan vooral om grotere projecten. Het wordt per project bekeken en de kosten worden geraamd. Als gemeente beschouwen wij het als onze taak om de randvoorwaarden mee te geven waaraan men straks moet voldoen. Het gaat daarbij om zaken als regelgeving en veiligheid.' Als voorbeeld noemt Wierts de wens om aan de randen van een park bloemperken in te richten. 'Dat leek de bewoners een leuk idee en ze waren graag bereid om daar het onderhoud van te doen. Er lag echter een weg aan beide kanten van het park. Daarop hebben wij gezegd dat het idee op deze manier niet haalbaar was, omdat men dan op de openbare weg zou moeten staan om de bloemperken te onderhouden. Daardoor zou de veiligheid van de burgers in het geding zijn gekomen.'

Noortwijk als Van Dam wijst erop dat het belangrijk is duidelijke afspraken te maken. 'Leg goed vast wat je van elkaar verwacht, en de wijze waarop. Maar realiseer je dat er niet altijd een oplossing is voor zaken zoals aansprakelijkheid, beoogd kwaliteitsniveau of bijvoorbeeld financiële transparantie. Als gemeente zul je moeten inschatten waar je belangen liggen en of je met een initiatief in zee wilt gaan', merkt Rosalie van Dam op. Voor haar is vooral de interactie belangrijk. 'Neem burgers serieus en ga het gesprek met ze aan. Daarbij moeten zaken als aansprakelijkheid en financiële transparantie worden besproken, maar er kan ook bekeken worden welke zaken echt vastgelegd moeten worden. Probeer daarbij terughoudend te zijn als het erom gaat hoe dichtgetimmerd en uitgebreid de contracten moeten zijn en hoeveel er moet worden vastgelegd. Door het gesprek met ze aan te gaan, ontstaat er een vertrouwensband.'

Meer dan één doel

Volgens Rinske van Noortwijk beschouwen gemeenten een burgerinitiatief nog al te vaak als iets dat op zichzelf staat. 'Maar zo'n initiatief kan verschillende positieve randverschijnselen hebben en kan als mooie ingang dienen voor allerlei bijvangsten.' Als voorbeeld noemt ze een betere sociale band tussen bewoners of een verhoogde veiligheid in de wijk. 'Het proces waarin burgers op zoek gaan naar medestanders, is op zichzelf al een goed voorbeeld van winst. Zo leren ze elkaar beter kennen.' Volgens Van Noortwijk kan de gemeente dat verder versterken door andere partijen erbij te betrekken.

Rosalie van Dam waarschuwt dat het daarbij belangrijk is dat de gemeente flexibel blijft. 'Het ene burgerinitiatief is niet de andere. Het is steeds opnieuw maatwerk.'

Begin deze eeuw introduceerde de Stichting Ideële Reclame (Sire) de campagne: 'De maatschappij, dat ben jij!' Die campagne had als doel het publiek duidelijk te maken dat ze dagelijks zelf actief kunnen bijdragen aan het wat aangenamer maken van de maatschappij. Wie burgerparticipatie tot een succes wil maken binnen de gemeente, doet er misschien verstandig aan om die slogan weer eens af te stoffen en enigszins aan te passen: 'De maatschappij, dat zijn wij!'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/artikel.asp?id=41-7369